

مسئولیت های اجتماعی جامعه معماری (نمونه: قانون حقوق مدنی معماران)

مسعود جوادی^{1*}، نونا نعمتی²

1- استاد، دانشگاه آزاد نیشابور m.javadi@gmail.com

2- دانشجو، دانشگاه آزاد نیشابور nemati.nona@gmail.com

چکیده

در سال های اخیر با توسعه فن آوری های نوین و نیز درخواست بازار، حجم تولید ساختمان در کشور افزایش یافته و این افزایش حجم تولید، ضمن تغییر در چهره مناطق زیستی با خود عواقب و مشکلاتی را به دنبال آورده است. در معماری کهن توجه می شده به خواسته های کارفرما، احترام به محیط زیست و نیز حقوق سایر گروه ها مورد توجه طراحان و سازندگان عرصه ساختمان بوده. در شرایط کنونی مسئولیت اجتماعی (که بسیاری از متخصصین عرصه ساختمان معنی آن را صرفاً در حد انجام صحیح وظایف مهندسی تعبیر می نمایند) در تعارض با موفقیت برنامه های توسعه برای شرکت ها قرار گرفته و در بسیاری از مواقع بنا بر مصلحت اقتصادی بنگاه از آن چشم پوشی شده. وزیر راه و شهرسازی با بیان این موضوع که ایران عرصه خدمات مهندسی است، بیان کرد: یکی از مهم ترین مسئولیت های جامعه مهندسی، مسئولیت اجتماعی است که نشان می دهد این حرفه تا چه اندازه حساس به جامعه اطراف خود است. حال باید این سوال را از جامعه حرفه ای ساختمان پرسید که مسئولیت اجتماعی خود را چه دانسته و تا چه حد خود را به آن متعهد می دانند. آیا صرفاً مسئولیت اجتماعی آنان در درست عمل کردن به وظایف حرفه مهندسی است در برابر جامعه، محیط زیست و منابع طبیعی و منافع ملی نیز دارای مسئولیت هایی هست. در ادامه می پردازیم به واژه جامعه مدنی که به اصطلاح ارسطویی برمی گردد، که در سیاست های او یافت می شوده در قبال مسئولیت های جامعه مهندسی با دولت، شهر که بوسیله مجموعه ای از هنجارهای مشترک و آداب و رسوم تعیین می شود، سازگار است که در آن شهروندان آزاد در شرایط برابر تحت اصل حاکمیت قانون زندگی می کنند. در اصطلاح حقوقی «مسئولیت مدنی» دارای دو معنای عام و خاص است: در معنای عام به هر گونه تعهدی که قانون بر عهده ی شخص قرار داده باشد تا زیان وارد شده به دیگری را جبران کند، مسئولیت مدنی گفته می شود، اعم از اینکه ریشه قراردادی داشته باشد یا نداشته باشد. بر این اساس مسئولیت مدنی به دو شاخه ی «مسئولیت مدنی قراردادی» و «مسئولیت مدنی غیر قراردادی» تقسیم می شود. اما مسئولیت مدنی به معنی خاص تنها مسئولیت غیر قراردادی را در بر می گیرد. در حقوق ایران بیشتر حقوقدانان در نوشته های خود معنای خاص مسئولیت مدنی را مد نظر قرار داده اند. مرتبط ترین بخش های قانون مدنی که در ارتباط با حرفه یک طراح معماری مطرح می گردند عبارتند از: الف) قانون قرارداد ها. ب) قانون ادعای خسارت و ضرر و زیان.

واژه های کلیدی: حجم تولید، مسئولیت اجتماعی، خدمات مهندسی، جامعه مدنی، معنای خاص مسئولیت مدنی، قانون مدنی

مقدمه:

برای بسیاری از معماران، صحبت راجع به قانون و روش عملکرد آن بسیار سخت و بغرنج است، چرا که نیازه عکس العمل های فوری به اختلافات و همچنین جر و بحث با وکلا دارد و آنها این مسئله را تهدیدی برای امرار معاش خود می پندارند. نشان دادن چنین واکنشی تا حد زیادی بی دلیل است. آگاهی داشتن نسبت به قانون و روش عملکرد آن می تواند ایجاد امنیت و اطمینان خاطر نماید، بدون آنکه ترس و یا تهدیدی ایجاد نماید. ایمنی، بهره دهی مناسب، آسایش، بهداشت و صرفه اقتصادی، ۵ اصل اساسی است که در تدوین مقررات ملی ساختمان در نظر گرفته شده است که مقررات مذکور مجموعه ای از ضوابط فنی و حقوق لازم الرعایه می باشد که عدم رعایت آن به خصوص برای مهندسان ذیربط مسئولیت حقوقی را در پی دارد. در این مقاله با بیان موضوع و یادآوری اهمیت آن، مسئولیت مدنی و کیفری مهندسان ناظر که در قوانین حقوقی مورد استناد قرار می گیرند بررسی شده و با ذکر دلایل عدم رعایت ایمنی و آمار خسارات حاصله، عدم اطلاع مهندسیین از تکالیف حقوقی خویش اشاره شده و پیشنهاد شده است که وجود شعبه های تخصصی در دادگاه ها، برگزاری دوره های ارتقاء مهندسان در زمینه حقوقی، و همچنین گنجاندن دروس حقوقی در سرفصل های رشته مهندسی معماری در این زمینه، بسیار مفید خواهد بود. یک معمار به طور معمول روزانه وقت زیادی را جهت انجام پروژه ها و مواجهه با مشکلات ناشی از طراحی و ساخت و ساز صرف می نماید. به منظور انجام این کار به طور مؤثر، داشتن اطلاعات پایه در تمام مراحل مربوطه همراه با درک درستی از مسائل حقوقی و حرفه ای مربوطه لازم است.

یک معمار دیدگاه کلی از موضوع ببیند و جزئیات مربوط را خود کنترل نماید. به طور مثال قبل از شروع به فعالیت حرفه ای بهتر است برای مسائل، اطلاعات راجع به حدود مجوزها، کدها، قوانین ضمانت نامه، قوانین مشارکت و غیره، تحقیقات به عمل آید. طبقه بندی قانون قوانین مرتبط با حرفه معماری را می توان در چهار دسته اصلی زیر طبقه بندی نمود:

1. قانون کیفری

2. قانون مدنی

3. قانون حقوق مدنی

4. قانون اداری

به طور کلی هر عملی که بر ضد اجتماع و عامه مردم توسط شخص و یا اشخاصی انجام پذیرد، بر طبق قانون ایالتی و فدرال به عنوان «جنایت» طبقه بندی گردیده است مانند قتل، دزدی و غیره. جرایم کوچک تر «جنحه» و جرایم جدی تر «تبهکاری یا بزهکاری» نامیده می شوند. لازم به توضیح است که صدور جواز فنی و حرفه ای برای افرادی که دارای سابقه جرم و جنایت می باشند، در بعضی از ایالت های کشور امر کیا ممنوع می باشد.

قانون مدنی

قانون مدنی، حقوق خصوصی مربوط به اختیارات و الزامات اشخاص و شرکت ها و ارتباط های آنها با هم است. بخش هایی که توسط این قانون پوشش داده می شوند عبارتند از:

* وراثت

* حقوق خانواده

* قراردادها

* املاک و دارایی ها

* خسارت و ضرر و زیان

مرتبط ترین بخش های قانون مدنی که در ارتباط با حرفه یک طراح معماری مطرح می گردند عبارتند از:

الف) قانون قراردادها

ب) قانون ادعای خسارت و ضرر و زیان

الف) قانون قراردادها: که مربوط می شود به اختیارات و الزامات قانونی که طرفین توافق نامه ملزم به اجرای آن هستند.

ب) قانون ادعای خسارت و ضرر و زیان: که به معنای واقعی کلمه به معنای انجام یک عمل اشتباه توسط یک شخص (یا یک شرکت) که باعث ایجاد خسارت به شخص دیگر می گردد و باید جبران شود، مانند دادن توان، حکم بازداشت و غیره و از طریق دادگاه پیگیری می گردد. مثال هایی از موارد خسارت و ضرر و زیان، به شرح زیر است:

* قصور و اهمال

* تجاوز به ملک

* آزار و اذیت

قانون حقوق مدنی

مصوبات حقوق مدنی، مانند قانون معلولین در امر کیا، از آحاد افراد جامعه در برابر تبعیض به طور مثال معلولیت جسمی محافظت می نماید. با رعایت رهنمودها و مقررات خاص در طراحی، امکان دسترسی همه افراد به اماکن عمومی میسر می گردد. بر اساس قوانین مسکن عادلانه فدرال و بعضی از مصوبات ایالتی، امکان دسترسی به انواع خاصی از مسکن برای افراد خاص مثل افراد معلول امکان پذیر شده است.

قانون اداری

آیین نامه ها و مقررات ساختمانی توسط قانون گذاری در سطوح فدرال، ایالتی و محلی بنا نهاده شده و تقویت می گردند. رعایت این مقررات باعث ایجاد بهداشت، ایمنی و رفاه عامه مردم می گردد. در شرایط خاص، معماران ممکن است مشغول تخلفات و نقض این قوانین قلمداد گردند که ممکن است بر جواز حرفه ای آنان تأثیر گزار باشد.

تعهدات قانونی معمار

مسئولیت ها و الزامات قانونی معمار، مرهون طرف های درگیر متعددی می باشد که توسط قوانین موضوعه، آیین نامه های اداری و حقوق عمومی مدیریت می گردد. معهدا بیشترین دعاوی مطروحه علیه معماران شامل موارد زیر است:

1. نقض قرارداد

2. سهل انگاری و مسامحه

20 قانون و عملکرد آن برای معماران

نقض قرارداد

معمار با امضای یک قرار داد با مالک جهت ارائه خدماتی خاص، وارد یک رابطه قراردادی با مالک می گردد. معمار با امضای قرارداد، متعهد می گردد که خدمات خود را بر اساس استانداردهای مورد نظر حرفه ای ارائه نماید. عدم پاسخگویی مناسب به انتظارات حرفه ای مورد نظر، باعث تحمیل هزینه های بیشتر و تأخیر در انجام کار می گردد که این مسئله باعث می شود که مالک، دعوی حقوقی بر علیه معمار بنماید که نشان دهنده ی نقض قرار داد توسط معمار است.

مسامحه و سهل انگاری

جدا از الزامات قرارداد مورد توافق، مسئولیت توجه و مراقبت نسبت به تعهدات پذیرفته شده بر طبق قانون خسارت و ضرر و زیان همیشه بر دوش شخص است. اگر شخص نتواند این تعهدات را به انجام برساند، می تواند کیی از مصادیق مسامحه و سهل انگاری

تلقی گردد. بنابراین معمار می تواند در قبال عواقب ناشی از مسامحه کاری و حتی در صورت عدم وجود قرارداد کتبی، مسئولیت داشته باشد. میزان مسئولیت طرف های قرارداد در مورد ادعای ضرر و زیان وارد شده بستگی به ویژگی وظایف آنها و همچنین استاندارد های توجه و مراقبت مبذوله دارد. در زمانی که قرار داد منعقد می گردد، الزامات طرفین به طور مشخص تعریف گردیده است اما در مورد ادعای ضرر و زیان وارد شده، اغلب تعیین حدود مسئولیت هر طرف، کاری بسیار مشکل می باشد. اگر چه بعضی از ویژگی های استاندارد توجه و مراقبت مبذوله در قوانین موردی و قوانین موضوعه تعریف و مشخص گردیده اند. به هر حال برای معمار دو مسئولیت زیر از اهمیت ویژه ای برخوردار است:

* مسئولیت محض

* مسئولیت نیابتی

مسئولیت محض

به جز در شرایط خاص، جدا از نیات غیر قانونی و یا سهل انگاری، این مسئولیت همیشه برای شخص وجود دارد. مفهوم این نوع مسئولیت در مناقشه دو نفر انگلیسی به نام های ری لندز (Rylands) و فلچر (Fletcher) (در سال 1662 به صورت روشن به تصویر کشیده شده است. در این دعوای حقوقی، آب موجود در مخزن آب به زمین همسایه مجاور نشت کرده و باعث خسارت شده بود، اگر چه هیچ گونه سهل انگاری در این مناقشه اثبات نگردید، اما صاحب مخزن آب به دلیل نگهداری چیزی که باعث آزار و اذیت همسایه گردیده محکوم گردید. این بدان معنا بود که صاحب مخزن آب، مسئول محض خسارت وارد شده شناخته شد.

مفهوم مسئولیت محض، ارتباط به عمل انجام شده دارد، به طور مثال، در مورد مشخصات فنی مواد و مصالح مصرفی، در مواردی که این مصالح مصرف، اما پاسخگوی طرح نباشد، معمار مسئولیت دارد نسبت به تعویض آن اقدام و از مصالح جدید استفاده نماید.

انواع بیمه

مهم ترین انواع بیمه های مربوط به ساخت و ساز عبارتند از:

1. بیمه مسئولیت حرفه ای

2. بیمه مسئولیت عمومی

3. بیمه قرارداد ساخت و ساز

بیمه مسئولیت حرفه ای

آمارهای موجود نشان می دهد که تعداد زیادی دادخواست قصور بر علیه حرفه معماری هر سال در دادگاه ها مطرح می شود، بیمه مسئولیت حرفه ای یک روش ارزشمند برای حمایت مالی افراد است. اگر چه هیچ اجبار قانونی در این مورد وجود ندارد و بعضی از معماران ترجیح می دهند که این ریسک را بپذیرند اما هزینه های بالای حق بیمه را پرداخت نکنند، اما بعضی از کارفرمایان ارائه مدارک بیمه را به عنوان پیش شرط اشتغال ضروری می دانند. خدمات بیمه مسئولیت حرفه ای از یک شرکت بیمه به شرکت دیگر با توجه به خدماتی که ارائه می دهند و همچنین دایره پوشش آنها، متفاوت هستند، اما باید در هر حال توجه خاص به نوع بیمه نامه ای که انتخاب می شود مبذول داشت.

فلسفه مسئولیت مدنی

حقوق مدنی مانند دیگر رشته های حقوق از جهات تاریخی، حقوقی، تطبیقی، قضایی و فلسفی مورد مطالعه قرار تحقیق در علت و وضع قوانین موضوعه و سنجش «: می گیرد. مطالعه حقوق مدنی از جهت فلسفی عبارتست از سود و زیان اجتماعی آن و پیدا کردن طرح بهتری که بتواند منافع اجتماعی افراد را

تأمین نماید علم « رساله حقوق جنگ و صلح » اهمیت مسئولیت مدنی تا آنجاست که گروسیوس در ابتدای کتاب خود با عنوانرا یکی از آن سه اصل می داند. روشن است در این « لزوم جبران ضرر » حقوق را در سه اصل خلاصه می کند و صورت اطلاع از مبانی فلسفی لزوم جبران خسارت که موضوع اصلی مسئولیت مدنی را تشکیل می دهد ، یک ضرورت است. نحوه ی رفتار افراد با یکدیگر از لحاظ فلسفه اهمیت بسزایی دارد و در مسئولیت مدنی بیش از هر جای دیگر حقوق این پرسش مطرح می شود که: افراد چگونه باید با یکدیگر رفتار کنند؟ وانگهی ، مسئولیت مدنی مبتنی بر مفاهیمی مانند تقصیر ، رابطه سببیت ، مسئولیت ، اراده ، آزادی ، سودمندی ، حقیقت و سرانجام عدالت است که هر کدام از دیدگاه فلسفه از اهمیت فوق العاده ای برخوردارند و از این لحاظ مسئولیت مدنی بر مبنای فلسفی استوار است. فلسفه به ما می گوید: مسئولیت مدنی چیست و در اصل چگونه باید باشد و چه اصول و هدف هایی دارد و چرا؟ پس روشن است ، مطالعه مسئولیت مدنی از دیدگاه فلسفه درک ما را از آن بیشتر می کند و باعث می شود تا ساختار نظریش را بهتر درک کنیم و آن را با اصول و آرمان های فردی و اجتماعیمان سازگار کنیم. وقتی زبانی به بار می آید که در نتیجه ی آن فرد یا افرادی دچار گرفتاری و بدبختی می شوند این پرسش اساسی مطرح می شود که هزینه ی این بدبختی را ، که لازمه ی زندگی اجتماعی است ، چه کسی باید تحمل کند؟ زبان دیده ، وارد کننده ی زیان ، جامعه و یا کس دیگری؟ بر اساس چه اصولی باید به این پرسش پاسخ داد و برای تحقق این اصول چه نهاد هایی را باید ایجاد کرد؟ به عبارت دیگر ، چرا و با چه توجیهی وارد کننده ی زیان باید از لحاظ مدنی مسئول شناخته شود؟ استحقاق زیان دیده برای جبران خسارت از کجا ناشی می شود؟ هدف ها و کارکرد های نظام مسئولیت مدنی کدام است؟ در صورتی که مسئولیت مدنی در دستیابی به هدف هایش ناکام ماند تکلیف چیست؟ مسئولیت مدنی تا چه میزان با واقعیت های اخلاقی ، اجتماعی ، اقتصادی و سیاسی انطباق دارد و در صورت عدم انطباق با آن چه باید کرد؟ مسئولیت مدنی چه ارتباطی با سایر ساز و کارهای جبران خسارت مانند بیمه و تامین اجتماعی دارد؟ و ...

مفهوم مسؤولیت مدنی

الزامی که برای هر شخص وجود دارد رعایت یکسری قوانین و مقررات است و بر این اساس اگر هرکس به دیگری ضرری وارد کند بایستی آن را جبران نماید که در فقه از آن به قاعده (لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام) تعبیر شده

است. (در اسلام هیچ گونه ضرری توجیه نشده است.) در مسئولیت مدنی موضوع بدین شیوه بیان شده است که هر کس در اثر و نتیجه بی احتیاطی ، سهل انگاری و بطور کلی در اثر تقصیر ، خسارتی به دیگری وارد کند مسئول جبران خسارت وارده میباشد. هرکس بدون مجوز قانونی عمدا یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا « 7 بیان می دارد /2/ ماده 1 ق.م.م صوب 1339 سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجاری یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می باشد در هر مورد که شخص موظف به جبران خسارت دیگری است ، می گویند در برابر او مسئولیت مدنی دارد یا ضمانت است. این قاعده عاقلانه از دیرباز وجود داشته است که (هرکس به دیگری ضرر بزند باید آن را جبران کند ، مگر در مواردی که اضرار به غیر به حکم قانون باشد یا ضرری که به شخص وارد آمده

است ناروا و نامتعارف جلوه نکنند). و چون زیان‌هایی که از کار اشخاص به دیگران می‌رسد گاه لازمه‌ی زندگی اجتماعی است، همه‌ی بحث‌ها برای این است که معلوم شود در کجا زیان وارد شده ناروا و خلاف عرف است و باید جبران شود و در چه مورد باید آن را به حکم ضرورت تحمل کرد؟ برای اینکه مفهوم مسئولیت مدنی، روشن شود، باید آن را از مسئولیت کیفری و اخلاقی بازشناخت و تفاوت‌های آن را با مسئولیت قراردادی معین کرد. تفاوت مسئولیت مدنی و مسئولیت اخلاقی: در مسئولیت اخلاقی هر کس دیگری را متأثر کند از لحاظ اخلاقی مسئول است و مسئولیتش جنبه درونی دارد و نمی‌توان خسارتی را از دادگاه مطالبه کرد. اما مسئولیت مدنی ضمانت اجرایی دارد بنابراین این دو در ضمانت اجرایی با هم تفاوت دارند، تفاوت دیگر آن است که در مسئولیت اخلاقی ورود ضرر شرط نیست ولی در مسئولیت مدنی ورود ضرر یکی از ارکان آن است. همچنین قلمرو این دو عنوان با هم فرق دارد. در بسیاری از موارد در نتیجه خطای انسان مسئولیت اخلاقی ایجاد می‌شود لیکن فاقد مسئولیت مدنی است. به عبارتی در بسیاری از موارد پرداخت خسارت هر چند سنگین در قبال خطایی کوچک از لحاظ مسئولیت مدنی قابل قبول بوده ولی از لحاظ مسئولیت اخلاقی غیر عادلانه است. در مسئولیت اخلاقی برای اینکه شخص را مسئول اخلاقی فرض کنیم بایستی تقصیر را ثابت کنیم اما در مسئولیت مدنی امروزه تقصیر شرط ایجاد مسئولیت نیست. مسئولیت اخلاقی جنبه شخصی داشته و مسئولیت مدنی جنبه نوعی دارد و صرف ورود ضرر موجبات جبران خسارت را فراهم می‌کند. به فرض مثال در بسیاری از موارد در روابط کارگر و کارفرما، خسارت وارده به کارگر را بایستی کارفرما جبران کند در حالیکه ممکن است کارفرما مقصر نباشد. تفاوت مسئولیت مدنی و مسئولیت کیفری:

تعریف مسئولیت کیفری:

هر کس یکی از افعال مجرمانه در قانون مجازات اسلامی را مرتکب شود برابر قانون مسئول کیفری است.

1. مسئولیت

کیفری وقتی ایجاد می‌شود که آن فعل مجرمانه در قانون به عنوان جرم پیش بینی شده باشد اما در مسئولیت مدنی حتی اگر در قانون هم عمل جرم تلقی نشده باشد صرف ورود خسارت باعث می‌شود برای طرف جبران خسارت در نظر گرفته شود. با این وصف محدوده مسئولیت مدنی بسیار گسترده‌تر از مسئولیت کیفری است.

2. هدف

مسئولیت مدنی صرفاً جبران خسارت یک شخص تحت عنوان زیان دیده است و کاری به دیگر افراد جامعه ندارد اما در مسئولیت کیفری هدف یک شخص نیست بلکه بجز مجازات شخص مجرم، اصلاح فرد و ایجاد نظم و امنیت و عدالت در جامعه است.

3. قلمرو

مسئولیت مدنی و مسئولیت کیفری هم متفاوت است. در پاره‌ای از افعال مسئولیت کیفری وجود دارد ولی مسئولیت مدنی وجود ندارد مانند جاسوسی و در پاره‌ای از موارد هم مسئولیت مدنی وجود دارد ولی مسئولیت کیفری ندارد مثل شکستن شیشه همسایه به صورت غیر عمدی. تفاوت مسئولیت مدنی و

مسئولیت قراردادی:

مسئولیت قراردادی مسئولیتی است که به واسطه قرارداد تنظیمی بین یک یا دو یا چند طرف قرارداد و دیگر طرف قرارداد ایجاد می‌شود که در آن یکی از طرفین به تعهدات خود که در قرارداد گنجانده شده است عمل نکرده است اما در مسئولیت مدنی وجود قرارداد شرط نیست و بدون وجود قرارداد هم طرف مسئول است.

مسئولیت‌های مدنی معماران

معماران با خلق آثار خود در هر هنر و زمینه‌ای جایگاهی برای آن تعریف می‌کنند برخی اوقات این جایگاه با محیط و قوانین مدنی مطابقت دارد و این تطابق باعث پذیرش اثر در آن جامعه می‌گردد و آن هنرمند را گرمی داشته و اثر او را جاودانه می‌پندارند.

این معمار با دانسته‌های جامعه عجیب بوده و در راستای خواسته‌ها و یافته‌های آن جامعه قدم برداشته که به تفسیری دیگر این هنرمند و معمار از تک روی و یا ابداع خوداری نموده و می‌نماید و برای جامعه هنری چندان مقبول نیست زیرا معماران هنرمندانی هستند که میبایست هنر خود را در قالب هنر و فرم و بستری پر بار که تا کنون وجود نداشته متبلور کنند باید فضایی بسازند که در رویای هر فردی قابل دیدن نباشد نه آن که الگوپردازی از آثار و شاخصه‌های تعریف شده بنمایند.

معماران و یا بطور کلی هنرمندان باید به تعهد اخلاقی خود عمل کنند تا بتوانند نسبت به خلق و یا آفریدن اثری بدیع در هر زمینه‌ای اقدام نمایند. زمانی که فرد با دیگری قرارداد می‌بندد اگر چنانچه معمار خطایی مرتکب شود از نظر مسئولیت مدنی باید جبران کند. مسئولیت معمار در مقابل مالک ناشی از قرارداد است اما تبع کار معمار به گونه‌ای است که ضمان ناشی از کار وی فراتر است از رابطه‌ی قراردادی؛ زیرا بنای احداث شده مدت‌ها باقی می‌ماند و دست به دست می‌گردد و ممکن است سبب بروز خسارت به مصرف‌کنندگان یا اشخاص دیگری شود که طرف قرارداد نبوده‌اند. در قانون نظام معماری مصوب 1352 تخلف از نظام معماری و طراحی ساختمان به عنوان تجاوز به قواعد اجتماعی پذیرفته شده است. به همین جهت شورای انتظامی سازمان نظام معماری و ساختمانی می‌تواند اعضای آن را به مجازات‌های انتظامی حداکثر تا 3 سال محرومیت از کار محکوم کند و در صورت تکرار تخلف تا محرومیت کامل تشدید می‌شود.

در عمل پیوستن مهندسين به این سازمان اجباری است؛ از جمله اینکه مؤسسان دولتی تنها به اعضای سازمان از تاریخی که وزارت مسکن و «: ارجاع کار می‌کنند. تبصره 1 ماده 6 قانون نظام معماری و طراحی بیان می‌دارد شهرسازی در هر محل اعلام خواهد نمود وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و یا شرکتهایی که دولت در آن‌ها سهم می‌باشد علاوه بر رعایت مقررات طرح‌های عمرانی فقط به اشخاص حقیقی یا حقوقی که پروانه اشتغال دریافت داشته و احراز عضویت سازمان مربوط را نموده باشند کار طراحی و اجرایی و نظارت در کارهای ساختمان و همچنین در ماده 16 آیین‌نامه اجرایی نظام مهندسی و «: تأسیسات و معماری و شهرسازی ارجاع خواهند نمود مسئولیت صحت طراحی و محاسبه اجرا، نظارت و نظایر آن به عهده مدیرعامل یا «: کنترل ساختمان آمده است که رئیس مؤسسه و در مورد اشخاص موضوع ماده 15 آیین‌نامه به عهده مسئولان واحدهای فنی مربوط که دارای پروانه اشتغال شخص حقیقی بوده و به امضای آنها رسیده است خواهد بود و این مسئولیت قائم به شخص امضاکننده

بوده و با تغییر سمت وی، ساقط نخواهد شد. همچنین امضای وی رافع مسئولیت مهندس طراح، محاسب و ناظر که در رشته مربوط امضا یا تعهد نظارت کرده اند نخواهد بود هر گاه بر اثر عدم رعایت مقررات و اصول فنی یا به کار:» در ماده 15 قانون نظام طراحی و معماری بیان شده که بردن مصالح نامناسب و غیر کافی و یا مسامحه و بی‌مبالاتی یا بی‌احتیاطی مهندسان محاسب، نظار فنی، پیمانکاران و معماران و به طور کلی کسانی که مسئولیت صحت انجام ساختمان به عهده آنها محول است جرمی واقع شود مسئول مربوط بر حسب مورد طبق مقررات از لحاظ کیفی مورد تعقیب قرار خواهد گرفت در نتیجه می‌توان گفت که، در موردی که معماری تعهد به ساختن بنایی می‌کند که مقاومت ویژه ای داشته باشد،

مسئولیت حقوقی مدنی معماران

تعهد او ناظر به نتیجه است. زیرا، در فن او دخالت عوامل خارجی و پنهانی کمتر راه دارد و به طور معمول می‌توان نسبت به حصول نتیجه مورد نظر اعتماد داشت. پس، اگر بنا خراب شود، معمار مقصر محسوب می‌شود مگر اینکه ثابت کند خرابی مربوط به کار او نبوده و آفات ناگهانی و احتراز ناپذیر سبب آن شده است. نتیجه الزامی که برای هر شخص وجود دارد رعایت یکسری قوانین و مقررات است و بر این اساس اگر هرکس به دیگری ضرری وارد کند بایستی آن را جبران نماید که در فقه از آن به قاعده (لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام) تعبیر شده است. (در اسلام هیچ‌گونه ضرری توجیه نشده است). در مسئولیت مدنی موضوع بدین شیوه بیان شده است که هر کس در اثر و نتیجه بی‌احتیاطی، سهل‌انگاری و بطور کلی در اثر تقصیر، خسارتی به دیگری وارد کند مسئول جبران خسارت وارده می‌باشد. در هر مورد که شخص موظف به جبران خسارت دیگری است، می‌گویند در برابر او مسئولیت مدنی دارد یا ضامن است.

در تقصیر شغل و حرفه ای، خطایی است که صاحبان مشاغل در اجرای کاری که حرفه‌ی آنان است مرتکب می‌شوند مانند خطای معمار در ساختمان در این‌گونه تقصیرها مهم‌ترین پرسش این است که آیا تقصیر ناشی از قرارداد است یا قانون؟ اشکال از آنجا ناشی می‌شود که به حکم قانون معمار موظف به رعایت نظام‌های شغلی خویش می‌باشد پس اگر تخلف کند، این تردید به میان می‌آید که آیا مفاد قرارداد خود با مشتری را نادیده گرفته یا حکم قانون را؟

در اینگونه موارد، اگر استناد به قانون تعادل و نظم را که طرفین در قرارداد خود داشته‌اند برهم نزنند زبان دیده اختیار دارد که به قرارداد یا قانون استناد کند، ولی به طور کلی باید این تقصیرها را قراردادی شمرد. در تقصیرهای حرفه‌ای و شغلی نکته‌ی مهم در مفاد تعهدی که بر دوش دارند این است که این تعهد ناظر به فراهم آوردن نتیجه معین است و تعهد معمار تعهد به نتیجه است نه تعهد به وسیله، در موردی که معماری تعهد به ساختن بنایی می‌کند که مقاومت خاص و ویژه ای داشته باشد تعهد او، تعهد به نتیجه است، پس اگر بنا خراب شود معمار مقصر محسوب شده و باید از عهده خسارت به وجود آمده برآید. مگر اینکه ثابت کند که خرابی مربوط به کار او نبوده بلکه به علل خارجی یا همان فورس ماژور بوده که در این صورت از مسئولیت بری می‌شود.

و من الله توفیق

منابع

کتاب ها

- امامی ، سید حسین ، حقوق مدنی ، جلد اول ، کتابفروشی اسلامیة ، چاپ هشتم ، 1370
- بادینی ، حسن ، فلسفه مسؤولیت مدنی ، تهران ، شرکت سهامی انتشار ، چاپ اول ، 1384
- بازگیر ، یدالله ، مسؤولیت مدنی ، تهران ، مجد ، چاپ دوم ، 1388
- کاتوزیان ، ناصر ، وقایع حقوقی مسؤولیت مدنی ، تهران ، شرکت سهامی انتشار ، چاپ پنجم ، 1390
- موسویان ، محمد رضا ، آشنایی با اصول مدیریت ساختمان و کارگاه ، تهران ، آذرخش ، چاپ سوم ، 1386
- قوانین و آیین نامه ها
- آیین نامه اجرایی قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان
- قانون مدنی
- قانون مسؤولیت مدنی
- قانون نظام معماری و ساختمانی
- امامی ، سید حسین ، حقوق مدنی ، جلد اول ، کتابفروشی اسلامیة ، چاپ هشتم ، 1370 ، ص